

UÇSUZ BUCAKSIZ ÇÖLLER

ANITA GANERİ

BASIMIN
BELASI!

İÇİNDEKİLER

<i>Giriş</i>	7
<i>Timbuktu'ya Yolculuk</i>	11
<i>Bir Kemik Kadar Kuru</i>	22
<i>Yer Değiştiren Kumlar</i>	41
<i>Bir Hörgüç mü İki Hörgüç mü?</i>	59
<i>Uçsuz Bucaksız Çöllerde Yaşam</i>	81
<i>Korkunç Çöl Yolculukları</i>	100
<i>Çöl Hazinesi</i>	117
<i>Tehlikedeki Çöller</i>	127
<i>Kumlu Bir Gelecek</i>	137

GİRİŞ

Coğrafya. Sizce ne hakkında? Bazı coğrafya öğretmenleri hiç duymadığınız yerlerden bahsedip dururlar. Üstelik telaffuz edemedikleri bir sürü süslü püslü kelime kullanırlar. Sizin de coğrafya dersleriniz böyle mi geçiyor?

*Yelsel taşıma rüzgarın önüne bir şeyler katarak götürmesidir. Genellikle çöllerde rüzgarın kumları taşıması için kullanılır.

** Kızilkum. Orta Asya'da Türkistan çölünün bir bölümüdür.

Dikkatli olun. Coğrafya hiç şakaya gelmez. Denizler, çöller, göller, dağlar, ovalar, bayırlar ve tatil. Bunların hepsi coğrafyanın konusudur.

Neyse ki coğrafya çok eğlenceli bir şey! Hatta bazı bölümleri sizi çok eğlendirebilir. Mesela çölleri düşünün. Çöllere coğrafyanın en ilginç parçalarından bir tanesidir. Ne kadar ilginç olduğunu bulmak isterseniz, aşağıdaki basit deneyi yapın ve yatak odanızı bir çöle çevirin.

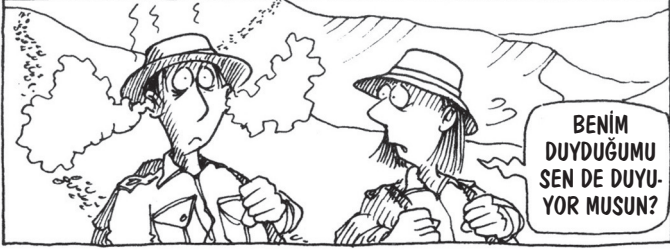
Yatak odanıza gidin ve bütün ışıkları açın. Sonra ısıtıcıyı sonuna kadar çalıştırın. Bu odanızı, ısıtıp yeterince aydınlık yapacaktır. Aynı bir çöl gibi. Sonra bir iki kamyon kumu ve çakıl taşını odanızın zeminine boşaltın. Birkaç tane güzelim palmiye ağaçlarından dikin. (Annenizin büyük saksılarını ve çiçeklerini kullanabilirsiniz.) Eğer hâlâ bir şeyler yapmak istiyorsanız, elinize kazma kürek alıp bir kum tepesi yapabilirsiniz. Tebrikler! Biraz önce kendi çölünüzü yaptınız! En azından benzer bir şey. Eğer anne babanız size kızmaya, bağırıp çağırmaya başladıysa, sadece gülmeyin ve bunun ev ödeviniz olduğunu söyleyin. Bunu duyunca bir şey demezler. (Aslında deneyi yapmadan önce izin alsanız, iyi olur)

İşte bu kitap bunlar hakkında.

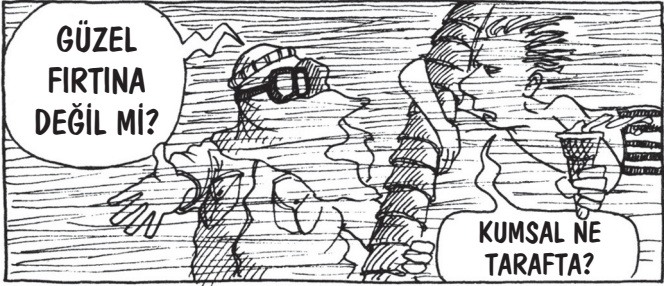

Bir yumurta pişirecek kadar sıcak, sizi susuzluktan delirtcek kadar kuru olan çöllerde bir sürü ilginç yaratık da yaşar. Uçsuz bucaksız çöllerde

- 58° C ulaşan sıcaklıklarda beyninizi pişirebilirsiniz.

- Ölümcül bir kum fırtınasının güneş ışıklarını nasıl engellediğini seyredebilirsiniz.

- Bir kurbağadan nasıl su çıkarılacağını öğrenebilirsiniz.

- Dünyanın en susuz çöllerinde yetenekli kaşifimiz Sandy ve onun sadık devesi Camilla ile hayatta kalmayı öğrenin.

Coğrafya hiç böyle eğlenceli olmamıştı. Ama okumaya başlamadan önce küçük bir uyarı. Mutfağa gidin ve kendinize şöyle güzel bir içecek hazırlayın. Aslında buz dolabını doldursanız iyi olur. Çünkü çölleri keşfetmek çok susatıcı bir iş olabilir...

TIMBUKTUYA YOLCULUK

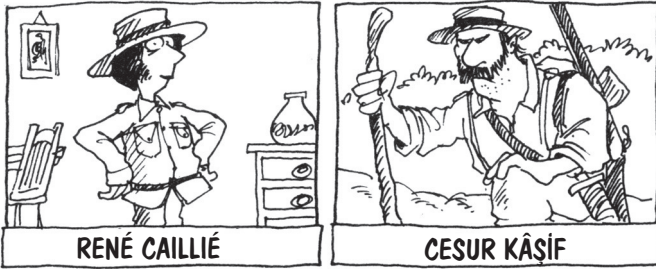
Fransa, 1824

Kumral saçlı genç adam gözlerine inanamıyordu. Mutlaka bir yanlış olmalıydı. Gazetesini tekrar okudu.

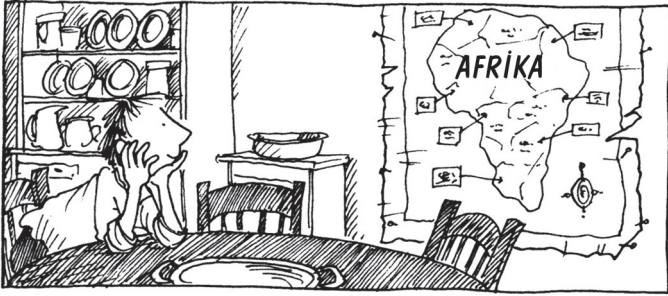
Bu ilanı okuyunca ürperdi.

Genç adamın adı René Caillié'ydi (1799-1838). Cesur bir kaşif olarak görünmeyecek kadar sıksa ve hassas görünüyordu ama aradığı şey de tam buydu. René Paris'ten sıkılmıştı ve artık dünyayı görmek istiyordu. Özellikle de dünyanın belirli bir bölümünü. René Timbuktu'yu görmeye can atıyordu çünkü, orada atların bile altından olduğunu duymuştu.

Ama ufak bir sorun vardı. Şaşırtıcı Timbuktu Afrika'da bulunuyordu. Aslında Sahra Çölü'nün tam ortasında. Oraya gitmek son derece zor olacaktı.

René, Fransa'da, La Rochelle'de doğmuştu. Babası serseri bir adamdı ve en sonunda hapsi boyladı. Bu bir çocuk için hayata iyi bir başlangıç sayılmazdı ve daha kötüsü de gerçekleşmek üzereydi. Başından geçenler: Gençken annesi ve babası öldü. O ve kardeşlerini büyükannesi yetiştirdi. Okulu bıraktıktan sonra, bir kunduracının yanında çalışmaya başladı ama her zaman işe geç kalıyordu ve tartışmalar çıkıyordu. İş üzerine hiç yoğunlaşmıyordu. Akli çok çok uzaklarda, Afrika'daydı. İzin günlerinde René kendisini odasına kapatıyor ve sürekli duvardaki Afrika haritasına bakıyordu.

Orada olmayı o kadar istiyordu ki... özellikle de Afrika'nın çöllerinde ve bilinmeyen yerlerinde. Her boş anını seyahat ve macera hakkındaki kitapları okuyarak geçiriyordu. İşe geç kalmasına pek şaşmamak lazım. René kitapları okumaya o kadar dalıyordu ki, yatmayı bile unuttuyordu. (Bu mazereti evde denemeyin.)

Artık rüyaları gerçekleşebilecekti. Gazetedeki ilan sanki kendisi için yazılmıştı. Bu kaçınılmayacak bir fırsattı. Coğrafya Topluluğu da Timbuktu'da çok miktarda altın

olduğunu duymuş ve para kazanabileceğini düşünmüştü. Tabii başkaları bulmadan. Kaybedecek zaman yoktu. René hayatının fırsatını yakalamıştı...

Afrika'daki bilinmeyen yerler 1827-28

1827 yılının nisan ayında, René Timbuktu'ya doğru yola koyuldu. Aslında birkaç yıl önce büyükannesinin desteğiyle Afrika'ya gitmişti (Büyükannesi, "Evde boş boş dolaşıp durmasın yeter" demişti.). Ama parasız hiçbir yere gidemezdi. (Elindeki tüm parayı Afrika'ya giderken harcamıştı). Dolayısıyla bir fabrikada işe başladı ve kazandığı tüm parayı biriktirdi. Boş zamanlarında yerel çöl dilini öğrendi ve her gün millerce yürüyerek çalışmaya başladı. Her şey neredeyse hazır. Ama ufak bir sorun daha vardı. Avrupalıların Timbuktu'ya girmesine izin verilmiyor, sadece Müslümanlar buraya girebiliyordu. Eğer René yakalanırsa, büyük ihtimalle öldürülecekti. (Bu pek işe yaramazdı. Coğrafya Topluluğu'nun ödülünü alabilmek için, Timbuktu'da gördüğü ve yaptığı her şeyi ayrıntılı bir şekilde anlatması gerekiyordu.) Peki bu onu fikrinden vazgeçirdi mi? Tabii ki hayır. Bu kadar yol kat etmişti ve artık vazgeçemezdi. René zekice bir plan yaptı. Eğer uzun, bol bir elbise giyip yüzünü de gizlerse, kimse onu tanıyamazdı.

Bunun çok parlak bir fikir olduğunu düşünüyordu. (Tabii durumunu riske atmamak için bunu kimseye söylememiştir.) Notlarını Müslümanların kutsal kitabının içinde saklayacaktı ve eğer birisi onu notlarını okurken görürse, onlara dua ettiğini söyleyecekti. Birisi ona neden bu kadar garip bir aksanı olduğunu sorarsa, küçük bir çocukken kaçırıldığını ve Fransa'ya götürüldüğünü söyleyecekti. Şimdi artık evine Mısır'a dönüyordu. Tamam, biraz uzun bir hikaye.

19 nisan 1827 tarihinde René beş yerli, üç köle, bir hamal, bir rehber ve rehberin karısıyla birlikte yola çıktı. Korkunç bir yolculuktu. Hava son derece sıcaktı ve René'nin tüm çalışmalarına rağmen ayakları paramparça oldu. Yolu sineklerin istila ettiği sık ormanlardan, dik dağ yamaçlarından, azgın nehirlerden v bataklıklardan geçiyordu.

Günde üç veya dört kez yolunu kaybediyordu. İnsanlar neredeyse onu tanıyacaktı. Ama işler çok daha kötüleşecekti. Ağustos ayında yolu yarılmaşken René'nin ateşi yükseldi ve hasta oldu. Kendisini çok kötü hissediyordu. Peki tam iyileşecekken bilin bakalım ne oldu? İskorbüt hastalığına yakalanmıştı ve durumu o kadar kötüydü ki,

ağzından derisi dökülüyordu. Bundan sonra doğru dürüst yemek yiyemedi zaten. (Not: İskorbüt hastalığı yeterince taze sebze ve meyve yemediğiniz zaman olur. Uyarmadı demeyin!) Neyse ki nazik bir köylü ona pirinç suyu ve bitkisel ilaçlar içirerek tedavi etti. (Kulağa okul yemeklerinden de kötü geliyor) René iyileşir iyileşmez, tekrar ayağa kalktı. Yolculuğunu son kısmını bir kanoyla Niger nehrinde ilerleyerek ve kimse yüzünü görmesin diye bir örtü içinde gizlenerek geçirdi.

En sonunda 20 nisan 1828'de güneş batarken cesur René Caillié çöle ve Timbuktu'ya ulaştı. En sonunda rüyaları gerçek olmuştu. Acaba olmuş muydu? Afrika hakkındaki kitaplar Timbuktu'nun çok zengin bir yer olduğunu, sokakların ve çatıların altınla kaplı olduğunu anlatıyordu. Anlatılanlara göre her gün şehre altınla dolu kervanlar geliyordu. Zavallı René sefil hayatında hiç bu kadar hayal kırıklığına uğramamıştı. (Siz siz olun kitaplarda okuduğunuz her şeye inanmayın.) Başına gelen bunca şeyden sonra, kendisini altın evler yerine kerpiç evlerin olduğu bir şehirde bulmuştu. Hatta kuş civıltısı bile duyulmuyordu. (René böyle diyor). Ortalıkta altın bir ev yoktu.

Sahra Çölü, Afrika, 1828

Ama kendi dertlerine üzölmek için pek zamanı yoktu. Timbuktu'ya ulaşmak yeterli değildi. 10000 franklık ödömlü kazanmak istiyorsa, sağ salim eve dönmeliydi.

Söylemesi kolay. Timbuktu'ya ulaşan diğeri kaşif kendi rehberi tarafından öldürölmüştü. René gördüklerini anlatabilecek kadar yaşabilecek miydi? Bu çok zor bir yolculuk olacaktı. Pervasız René geri dönmek için farklı bir yol seçti. Kuzeye doğru giden ve doğrudan Sahra Çölü'nün ortasından geçen bir yol. Bu yol başarmayı bırakın, hiçbir Avrupalı'nın şu ana dek denemediğı bir yoldu. İşler iyi başlamamıştı. René otobüsü pardon deveyi kaçırdı. O rotayı

takip edecek bir deve kervanında yer ayarlamıştı ama Timbuktulu yeni arkadaşlarına veda etmekle o kadar meşguldü ki, kervandakiler sıkıldı ve onsuz yola çıktılar.

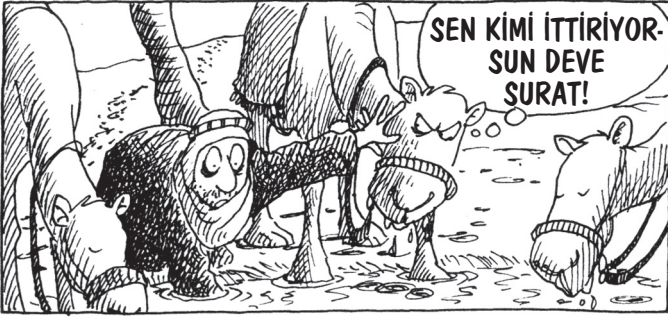
René onları yakalamak için o kadar hızlı koştu ki, sonunda bayıldı. Neyse ki iyi niyetli biri onu alarak deve-sinin yanına götürdü. Sadece 1600 km yolları kalmıştı...

Sonraki dört ay boyunca, René ve 400 yol arkadaşı ve 1400 deve çöl kumlarının üzerinde susuz bir şekilde yolculuk ettiler. Devenin üzerinde uyuyanların başı dertten kurtulmuyordu. Eğer birisi deveden düşerse, arkada bırakılıyordu.

Acımasızdı ama kural kuraldır. Yolculuk, René'nin başına gelen her şeyden kötüydü, hem de çok kötüydü.

Günler boyunca uçsuz bucaksız kumlar üzerinde ve arada sırada rastladıkları kayalar arasında ilerlediler. Yakıcı güneş felaketti, kum fırtınaları korkutucuydu. Dudaklarını ve boğazlarını yakıyordu. Kervan pek de dost canlısı olmayan yerliler tarafından saldırıya uğruyordu. Üstelik yiyecek diyebilirsiniz, yiyecek çok berbattı. Un ve bal karışımı bir şeyler yiyorlardı. (Daha da kötüsü, René'ye kocaman burnu yüzünden deve surat diye ad takmışlardı.) Ama boğaz parçalayan susuzlukla karşılaştırıldığında bu hiçbir şeydi. Deve surat, şey pardon, René her zaman susuzdu. Bu en acımasız işkence gibiydi. Tüm gün boyunca tek düşünebildiği o güzelim, pırl pırl, ferahlatıcı suyd. Ama o güzelim, pırl pırl, ferahlatıcı şeyden günde sadece bir kez içebiliyordu. Çünkü su kuyularının hem sayısı çok azdı hem de birbirleri arasındaki mesafe çok fazlaydı. Bunlardan birçoğu kurumuştur. Bazı yol arkadaşları o kadar umutsuzdu ki, parmaklarını ısırarak kendi kanlarını içiyorlardı hatta, kendi idrarını içen bile vardı. En sonunda kervan su boyuna vardığında, René su içebilmek için develerle mücadele etmek zorunda kaldı.

En sonunda bitmiş tükenmiş, elbiseleri paramparça bir halde René, Fas'a ulaştı ve sıcak bir karşılama bekleyerek doğrudan Fransız konsolosunun evine gitti. Peki sizce

sonra ne oldu? Bütün başına gelenlerden sonra, konsolos René'yi dilenci zannetti ve evinden kovdu. René en sonunda Fransa'ya döndüğünde işler düzelmeye başladı. Bir kahraman gibi karşılanmasının yanı sıra, kendisine madalya verilmiş, cömert bir maaş almış ve topluluğun ödülünü de kazanmıştı. Hayatı boyunca yetecek kadar keşif yapmıştı ve bu yüzden seyahat etmektен vazgeçti. Ülkesine yerleşti ve evlendi. Peki bundan sonra mutlu ve huzurlu bir şekilde yaşadı mı? Pek sayılmaz. Bütün herkes hikayesine inanmıyordu. Bazıları para için tüm hikayeyi uydurduğunu söylüyordu. Zaten o da Timbuktu'ya gittiğini tam olarak ispatlayamıyordu. Peki sizce kim doğru söylüyor?

